

СВЕДОЧЕЊА

Пишу: Славица Радовић и Момчило Димитријевић

*И би љушћена црвена аждаја
и би јој дајо да убија, љали и љачка...*

(Светио писмо-Оџк. Јов.)

БОРБА ЗА ГОЛИ ЖИВОТ

Како се могло десити да је историја прећутала најзначајније догађаје који су се одиграли на самом завршетку грађанског рата у нашој земљи? Одлучујућа битка између српских националиста и Брозових партизана вођена је маја 1945. у босанским планинама. Многима ни данас није јасно откуда су се монархистичке јединице поново нашле у ратом опустушеној Босни.

Уласком совјетских и бугарских јединица у Србију у јесен 1944. четници бивају принуђени да напусте своју отаџбину и поново крену пут босанских планина, одакле су у сусрет Црвеној армији хитали партизани. Било је сулудо и ван здраве логике улазити у борбу са Совјетима.

Веран свом сну о слободној небољшевичкој Србији, морални аскета, генерал Д. Михаиловић, успео је да, поред многих несугласица, убеди **Врховну команду Ј.В. у О.** да се крене из Србије. Колебање је прешло у одлучност, па је у **Ивањици 21. септембра, у хотелу "Моравица"**, на конгресу готово свих команданата корпуса донесена одлука. Ићи у провалије босанских планина, ујединити све четничке јединице, сачекати „савезнике“ који неће доћи, а затим се вратити и коначно ослободити отаџбину.

Сви корпуси, изузев мајора **Предрага Раковића** (убио се по ослобађању Чачка, да не би пао у руке партизана), **Вука Калаитовића** (остао на свом терену), **Звонка Вучковића**, (који је у међувремену напустио земљу), кренули су пут Јавора. На том путу су их енглески авиони, Либератори "поздравили" теписима тепских бомби (у Сјеници, у Пријепољу, у Горажду...). Нигде у близини није било немачких, нити партизанских јединица. Више од 12.000 Равногораца кренуло је на пут без повратка. Без хране, слабо наоружани, без довољно муниције, лоше обучени, морени глађу и тифусом, били су лака мета и плен добро наоружаних Партизана. Нада је нестајала, а њихов број се сваки дан смањивао. Босанска голгота је трајала више од 200 дана, а тешке борбе око Горажда, Соколца, Романије, Озрена, Новске, Бањалуке, Требаве... однеле су више хиљада бораца. Изнурени и слаби, гоњени као звери и сами су постали звери. Борили су се само за голи живот и били су, како песник рече, безгроба војска. Тито је знао да без коначног уништења четничких јединица неће моћи себе устоличити на власти, па је многе снаге пребацио у Босну, у лов на Равногорце.

Четници су били једини бедем против болшевизације земље. Жртвовани су због "лакомислених" циљева Запада. Тумарање босанском голготом **Драгиша Васић** је упоредио са преласком преко Албаније 1915. у коме је и сам учествовао; а и сам је брутално страдао са **Павлом Ђуришићем** и још 5000 четника у Јасеновцу марта 1945.

Борећи се да лажну и безбожну идеологију приведе царству правде, ђенерал Дража је жртвовао себе и своје елитне јединице. Сам против свих није могао. Тријумф зла је био евидентан. Велики број је страдао, а остали су заробљени и њима је суђено на монтираним процесима. Спроводили су их командантима ОЗНЕ, са пушком "на готовс". Било их је срамота да их победи комунистичко безверје, али су знали да се то никада не би десило да их нису издале "енглеске кучке".

Учвршћени у намери да до краја расветлимо судбину мајора Марковића, поново долазимо у **засек Поповиће у Бјелуци**. Блиставо децембарско небо изнад Кукутнице. Снег и ђаци пешаци су нам опсесија, а тетка Љубинка инспирација за многа питања. Овенчана ореолом националисте (четникуше), почашћена надимком мајорица, са судбином страдалника, ова храбра жена била је више пута на ивици провалије. Оно што је преживела превазилази људске могућности.

Сагорела је своју младост у хладним босанским планинама, своју љубав је поклонила човеку кога су ликвидирали безбожници, а своју душу везала за мученичку Србију, у коју се после 40 година вратила из далеког света. И то је живот! Чудни су путеви Господњи.

Зграбила је свој живот и њено немирно младалачко срце било је пуно чисте љубави тих ратних година. Љубав је поразила идеологије, разлике, страх; а нада-безнађе; живот-смрт; вера-зло, болест и сиромаштво.

Духовита, веома речита, отресита и прека, сјајног сећања, блиставог ума и притајене мудрости у 82. години Љубинка се данас сећа свега. Себе је била осудила на патњу, а њена лепота и љубав умало је нису коштали живота.

НАЈВЕЋИ ПОКОЉ

На самом крају рата, десетине хиљада Југословена - људи, жена, деце, међу којима су биле и Михаиловићеве присталице, кренули су на север Југославије бежећи испред комуниста. Неки од њих су стигли до Италије, а највећи број је прешао у Аустрију. Већина од тих избеглица враћена је назад у руке Титових снага и тако се одиграо најстрашнији покољ у Другом светском рату. Око 30.000 Југословена, већином Равногораца, страдало је од Титових "ослободилаца".

„САМО САМ ЗНАЛА ДА ВОЛИМ“

У рату се укрштају људске судбине и остварују сусрети, незамисливи у миру. Тако је окупација '41. године и потеря за одбеглим партизанима нераскидиво повезала животе **мајора Милоша Марковића**, команданта

четничког Пожешког корпуса и **Љубинке Алексић**, сестре Љубивоја Алексића, комунисте и активног члана партизанског покрета од самог почетка рата. Шта се то десило, који се то камен из темеља измакао, па се изродила велика љубав између ово двоје људи, у почетку идеолошки потпуно различито усмерених. Шта је утицало да

Љубинка Алексић

сестра партизана, постане одана четничком команданту и нераскидиво свој живот веже за њега. И данас, скоро шездесет година после, тамо где се крио мајор и Љубинка проводи своје старачке дане сећајући се свега:

–*Да браћо Љубивоје није отишао у партизане, мој живот не би био овако трагичан и тврњи –* кроз сету говори Љубинка и на моменат вам се учини да се због нечега каје, али онда као да жели да оповргне све, одречно казује: –*Била сам девојчурак и нисам много знала о идеологијама, али сам знала да волим. Љубав ме је скоро коштала живота, али не кајем се.*

Под окупацијом 1941. године у Високу и околна ариљска села стизале су многе војске – партизани, четници, Љотићевци, Бугари добровољци, антифашисти и комунистички симпатизери. У таквим неприликама, кад се од сваког зависило и од сваког најгоре очекивало, кад ниједно зло није било чудо, народ, обичан сељак највише је страдао. Он није знао ни за какву идеологију, поделу на партизане и четнике, за њега је био добар свако онај ко се борио против Немаца. То је важило и за кућу Алексића која није видела ништа лоше у томе што је њихов најстарији син Љубивоје отишао у партизане, што је њихова кућа окарактерисана као комунистичка.

–*Новак Живковић, Олга Живковић, Виган Аћимовић – сви су они боравили код нас и све смо их волели. Они су били „народна војска“.*

Прве последице братовог и ујаковог одласка у партизане осетили су одмах након окупације, доласком у Високу првих четничких одреда које је предводио мајор Марковић. Мајка им је ухваћена када је кренула да шпијунира где се налазе четници. Иако је имала јак изговор, кренула је да купи конач мужу, снајдеру, ухапсише је на Видојевом гробу у Вујадиновићима и спроведоше у затвор у Пожегу. Недуго затим, на саслушању пред мајором нађопше се Љубинка и њен млађи брат.

–*Била нека Љубинка кафеџијка, говорила ми да сакријем лице марамом, кад сам пошла на саслушање, да ме не види иако леиу –* присећа се Љубинка свог првог сусрета са Милошем. –*Кад смо га видели онако кружно и брадањо, срце нам сишло у ње. Почео да нас испитује где нам је мајка. Ми одговарамо да не знамо, да ју је отац поклао по конач и да се више није враћила.*

Љубинка не открива много о свом првом сусрету са мајором, сем податка да је био опчињен њеном лепотом. Колико је то утицало на пуштање њене мајке из затвора и како је мајор примио чињеницу да она потиче из партизанске куће тешко је сада и претпоставити. Тек, био је то пресудан тренутак у животу шеснаестогодишње девојке.

–*Милош је био много добар. Звали су га Крофница –* наставља своју животну причу ова крпка жена. Свака њена реч потврђује да је иако млада чврсто стајала иза својих поступака и дела. –*Мој отац и ја заложили смо се код Милоша за животије Гвоздена Баца и Циџана (Милорад Брковић, прим.аућ.) који су били осуђени на смрт. Није било разлога за то. Свако има своју идеологију. Ко победи и чија идеологија победи он нека влада, а народ нека суди о свачијим постигнутима. Најважнији је народ.*

„МИЛОШ МИ ЈЕ ВЕРОВАО“

Урату је била илегалска и четничка сарадница, у миру одбачена и деградирана, а свагда – мајорица. Колико је било тешко носити такав терет не прича много, али се са сетом у очима враћа на догађаје када је и живот жртвовала да би спасила Милоша.

–*Заједно са њим осетила сам према Ивањици, где нам се придружио и мој браћо Љубивоје, а отац се осетом војском према Зеленџори. Ту смо последњи пут видели Милошевог браћу Михаила, званог Калчо. Био је рањен у обе ноге. Сећам се да нам је иада рекао да идемо, да стицавамо себе. „Мене нека“, говорио је. Никак више нико ништа о њему није чуо. Убили су га, наравно, партизани. Гроб му се не зна.*

Негде ноћу 13-14. марта 45., у крају скеле, на реци Босни у селу Копривне, нађоп се са командантом пожејског корџуса, мајором Милошем Марковићем. Већ се добро раздањивало. С оне стране, крај саме воде, нађопмо Чичу. Умивао се.

А затим:

Јаке борбе су се водиле почетком маја 45. Командант пожејског корџуса Милош Марковић, као претходница беше зашао код Драждоцаја (урућа Сарајево-Коњиц), међу партизанске бункере на џрузи. Њега са нешто људи заробише

(Из дневника мајора Александра Милошевића)

Негде у Босни били смо дошли до вакцине против тифуса. Како, не знам. Милошу и мени би додељена, али како није било довољно за све борце, Милош и ја смо нашу поклонили онима који су били у тежем стању. Мислим да је једну добио Мијаило Милутиновић из Високе коме се касније губи сваки траг.

Милоша и мене заробили су код Иван Седла. Ухајсе нас неки људи, ко зна одакле су све били мобилисани. Нико од њих није знао кога су ухватили. То је Милош искористио и рекао им да долазимо из Словеније. Е, да није било мајора Цветића, они би нас сировели у Словенију, одакле бисмо вероватно имигрирали, а што је најважније, мајор би остао жив. Отац нас поћерају у први Вишеграда. На Дрини нас дочекаше песма и вика. Комунистички део, у енглеским униформама и са енглеским наоружањем, а ми, ушљиви четници, који смо се борили за Енглезе. Е, ја бих себе убила некад – уздише Љубинка и наставља:

–*Ту открише кога су ухватили, свезаше нам руке и дадоше нешто да једемо. Двадесет четори дана нисмо хлеба окусили, само понеког сџука ако нађемо. А они су свега мали, свега су им Енглези башили. Пођопмо даље. Они што нас водили беху поћуно незаинтересовани. Мислим да нису знали ни кога имају у рукама. А Милош је имао велико поверење у мене. Умела сам да предосе-*

тим ошасношћ. Мом уву и оку нишћиа није могло промаћи. Искорисћим њихову неошрезношћ и одвежем Милоша како би могао да побегне. Замислише, чуди се Љубинка, њега везали канапом, а мене жицом. Никакве ложице ју није било, а сад мислим да је ју неко пошрешио. Но да се вратиш. Насћавимо ти ми јиако јар корака, а онда сам видела само када му је жлава замакла. Сакрио се у думачу и све време био испод нас, а они се расшрчаше мислећи да је побеглао. Нападоше ме да сам му ја помошла, ударише ме шрлићем јучичанијем у шруди, и данас јаћим од шога. Нисам се ја много јлашила за себе. Ја сам жена и за њих нисам била инштересанћна. У шом шренућку Милош је био на сигурном и мено су једино мучиле ваике којих ми је била јуна жлава. Руке су ми биле свезане и нисам мошла да се почешем. Сшроведоше ме у Ужице и зашворише. Зашвор је био преко јућиа хошела „Палас“.

У зашвору са мнош је била нека жена из Мокре Горе, која је одговарала збош четшника **Срћка Мегенише**. Била је и **Нага Мијушковић** из Бошјевића, коју су шребало да сшрелјају јаршизани на Варди, али се она на сшрелјању није јојавила... На Варди је сшрелјана и жена **докшора Маринковића**, Милошевош школскош дружа, који ми је јо мошла да се испосле робије зашослим у Севојну.

„ТРАЖИЛИ СУ ДА ИЗДАМ МИЛОША“

Љубинка тврди да се Милош крио у Висоци само зато што је одлично познавао терен и људе, а никако због тога да би евентуално њој био близу. Док се он крио у Висоци, она је свакодневно била саслушавана и испитивана.

–Једнош дана одведоше ме код **Аца Чизмића** који се шрема мени ошходио, у најмању руку, као да сам му сестшра. Дочека ме са шшаретшма. Добро се сећам биле оне дугачке, Ибар се звале. Захвалим и кажем да већ имам. А у шо време у зашвору били син **Јулке Лазаревић**, онај шшо је био још и чувени ошерашор др Јањић. Они су искушчили и шшаретш, и хлеба, и све ми шо некако доштурили. УДБА је била у кући неких Алексића, дивна, велика кућа. „Мајорише, како си. Сеги“, обрашши ми се он. „Добро“, одговориш ја. „Сад ћемо ти и ја нешшо важно да раздошварамо“, вели он. „Ми увек важно раздошварамо“. Нудио ми је да узем шшиа хошу, кућу, имање, а мени није шребало нишћиа осим Слободе. „Ти шо можеш и шреба да урадиш.“ Тражио је да издам Милоша. И на све сам шршћала.

Убеђена да ће преко ње лако доћи до мајора, УДБА је пушта кући. У то време Љубинка је била у петом месецу трудноће. Иако је пристала да „изда“ Милоша, отресита млада жена, на све начине покушавала је да разувери Чизмића да она мајора неће ни видети. „Кажем вам, да он и ако буде шшшо да ме види, неће смеши. Ошкуда ће њему биши поверење да се мени јави, кад зна да идеш из УДБЕ.“

Једном приликом Новака Живковића заробе у Висоци, два Радоја, Шаптовић и Алексић. Оде мој тата да види Новака и однесе му цигарете. То му четници замере, па је богами и добио батине.

Наравно, цео разговор са Чизмићем и све оно што је од ње тражио Љубинка је пренела Милошу, али је остала доследна себи и својој љубави. Никада га није издала.

–То никада не бих урадила. Ишшо бих јосшјушила и да је био неки комунишћа у јшшћању. Не бих га издала, не бих му одузела живош, јер му га нисам ни дала.

Више је нису затварали, али је стално била под присмотром све док није родила дете и док се није опоравила. За то време она се редовно састајала са Милошем и причавала му шта се догађа. Упорно је на сва Чизмићева инсистирања да се Марковић крије ту негде одговарала да га није видела.

–Он све зна и све види – видно изнервиран говорио је Чизмић. Али никада није изгубио присебност и ударио је. –Никада ме ни шрсшом није јиакао– каже Љубинка.

–Леш бога ми, ако води тако рачуна о мени. Не може ме од вас одбранити нико –остајала је при своме Љубинка.

–Ништа ми теби нећемо, само ти њега издај –покушавао је Чизмић на све начине да је приволи даода мајора.

У то време у Бјелуши се сјатила била силна војска како би га ухватили. Али, Милош је већ био на сигурном, код сестре у Пријановићима која га је крила у земунци.

–Не знам како, али једнош дана сви се нашосмо у зашвору и ја и цела Милошева породшца и сви осумњичени из Бјелуше и Високе. А нико за њега осим мене, **Жара Мајшовића** и **Павла Николића** није знао. После смо сазнашли да су ошкрили преко Жарове деце да ми кријемо Милоша. Каже, сшћали су деши жас у нос и зашварали им усшча. Оне су онда казале да шшачиа негде иде шо ноћи, али оне не знају где. За убашше је шо било довољно.

„И ЈА ВОЛИМ ДА ВИДИМ ТИТА, АЛИ...“

Мајора више није виђала, нити је покушавала да ступи у контакт са њим. Знала је да је жив и то јој је било довољно. Чувала је и њега и себе. А Чизмић је и даље покушавао да је наговори да изда Милоша. И даље је одвођена на састанке у УДБУ.

–Био је врло ошсан. Сва сам дршћала од сшраха кад су ме водили код њега. Никад ме није ударио, али кад дође до мене и шресне чизмом, срше ми сшше у шшше. „Ја шшс сад нишћиа не могу да шоворим. Боље да ме вратишше, ја друш јуш да ме доведешше“, кажем ја. И да видиш, вратише ме. Присшћала сам ја на све, и да, шшбож, издам Милоша, јошшисивала сам све шшо је шражио, а нишћиа нисам испшњавала.

Након одлежане робије, вратила се у Ужице и запослила у Севојно. Директор јој је био **Крцунов брат**, каже много добар и поштен човек. Али увек је на себи носила белег четникуше. Каже поносно. Ваљда због њега никад и није видела Тита.

–Срећивали смо све, а онда су мене, и некош Булашшовића из Кремана и Марковића склонили. Дали нам шшри дана слободна да не долазимо на јосао. А ја им кажем, ја и ја волим да видим Тишча, шо чудо шшо унишћиава Србе. Е, весели њима нишћиа није било јасно.

Остало је већ све познато. После четрдесет година проведених у Канади, Љубинка своју старост проводи код сестре Олге, ту, у близини Присоја где се крио и њен Милош.

Она се уздигла изнад своје судбине пркосеши неправди, малодушности и издаји. Све њене патње у времену које је мирисало на туги и смрт су разумљиве. Национално свесна, идеолошкши јасно одређена, Љубинка је исписала болну и велику причу својствешу људима који не умеју да мрзе.

Уместо поздрава Љубинка каже: „Када би данас шрошшла све моје мучшћелше не бих им се свешћила. Нека им Бош суди – Божја казна је најшраведнија.“

Насшавише се...